

Vroegmoderne tijd

In april 1550 protesteerde het stadsbestuur van Antwerpen tegen een verordening van Karel V. In deze verordening stond dat het drukken en bezitten van ketterse boeken en het bijwonen van ketterse bijeenkomsten met de dood moest worden bestraft. Het stadsbestuur vreesde dat de economie van Antwerpen zou lijden onder deze maatregelen. Het onderhandelde succesvol met de vertegenwoordiger van Karel V over een meer gematigde verordening waarin "onze kooplieden en ingezetenen zouden blijven bij hun oude vrijheden en voordelen".

2p **8** Geef aan:

- dat het stadsbestuur uitging van particularisme, en
- waarom het stadsbestuur verwachtte dat de economie van Antwerpen zou lijden onder de verordening van Karel V.

In de zeventiende eeuw werden 'rariteitenkabinetten' populair, waarin verzamelingen van natuurhistorische objecten en curiosa (wonderbaarlijke objecten) werden tentoongesteld. Buitenlandse bezoekers verbaasden zich erover dat in de Republiek de meeste rariteitenkabinetten het eigendom waren van burgers.

2p **9** Verklaar deze verbazing van de buitenlandse bezoekers, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect uit die tijd.

Gebruik bron 4.

Uit deze beschrijving blijkt het rationalisme van Descartes.

2p **10** Leg dit uit.

Enkele gegevens over migranten die in de zeventiende eeuw uit Duitse gebieden naar de Republiek kwamen:

- 1 In de eerste helft van de zeventiende eeuw werden veel Duitse migranten als soldaat in het leger van de Republiek aangenomen, waarbij de voorkeur uitging naar calvinisten.
- 2 In de tweede helft van de zeventiende eeuw werkten veel Duitse migranten bij de groeiende oorlogsvloot van de Republiek.

3p **11** Geef een politiek-militaire verklaring voor:

- het vertrekken van migranten uit juist het Heilige Roomse Rijk in de eerste helft van de zeventiende eeuw, en
- de voorkeur voor calvinisten als soldaat in het leger van de Republiek in de eerste helft van de zeventiende eeuw, en
- de groei van de oorlogsvloot van de Republiek in de tweede helft van de zeventiende eeuw.

Gebruik bron 5.

Een interpretatie:

Met deze penning wil het bestuur van Leiden een propagandaboodschap overbrengen.

3p **12** Ondersteun deze interpretatie door:

- zonder bron aan te geven wat het belang van het jaagpad voor Leiden is, en
- met bron uit te leggen welke politieke propagandaboodschap door het bestuur van Leiden wordt overgebracht.

Gebruik bron 6.

Je concludeert dat Roland met de oprichting van het Louvre verlichte idealen nastreeft.

4p **13** Toon dit aan voor twee Verlichtingsidealen, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een andere verwijzing naar de brief.

Vroegmoderne tijd

---

bron 4

In 1641 schrijft René Descartes:

Maar zie wat er gebeurt als ik het stukje [bijenwas] bij het vuur houd: de smaak is verdwenen, de geur vervlogen, de kleur veranderd. Van de vorm is niets over en de omvang is toegenomen. Het stukje is vloeibaar geworden en door de hitte bijna niet meer te hanteren. Als je ertegen aantikt, maakt het geen geluid meer. Is dit na deze verandering nog steeds dezelfde bijenwas? We moeten toegeven dat het dezelfde bijenwas is, niemand zal iets anders beweren. Wat was er voor mij dan zo kenmerkend aan dit stukje bijenwas? Die kenmerken kunnen in ieder geval niet door mijn zintuigen onder de aandacht zijn gebracht, want smaak, geur, zicht, gevoel en gehoor zijn nu allemaal veranderd. En toch blijft het hetzelfde stukje bijenwas.

bron 5

In 1664 wordt langs de Oude Rijn van Leiden naar Woerden en Utrecht een jaagpad aangelegd, waarlangs trekschuiten door paarden voortgetrokken kunnen worden. Ter gelegenheid van de voltooiing van het jaagpad laat het stadsbestuur van Leiden deze zilveren penning maken:

Toelichting:

In het midden zijn het stadswapen en een panorama van Leiden afgebeeld. Daarboven staat: "Mei 1664 gemaakt".

Daaromheen staan de namen en familiewapens van de vier burgemeesters die Leiden in 1664 besturen.

Het Latijnse randschrift luidt (in vertaling):

"De vreemdeling tot verwondering, de inwoners tot gebruik, het vaderland tot sieraad en Leiden tot eer."

bron 6

In 1792 schreef de Franse minister van Binnenlandse Zaken Jean-Marie Roland in een brief over de oprichting van het nationale museum het Louvre:

Dit *Museum* moet bestaan uit de grote rijkdommen die ons land bezit, wat betreft tekeningen, schilderijen, beelden en andere kunstschaten. Ik wil dat het Museum iedereen bekoort en de aandacht trekt: het moet de kunstzinnigen voeden, verzamelaars inspireren en als een school dienen voor kunstenaars. Het moet open zijn voor de hele wereld. (...) Dit monument moet van Frankrijk worden en er mag niemand worden geweigerd hiervan te genieten.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.